

A Visegrádi Négyek régi-új köntöse

A Visegrádi Négyek, V4 – alkotta regionális együttműködés Csehországot, Lengyelországot, Magyarországot és Szlovákiát foglalja magában. Az együttműködés gyökerei egészen a XIV. századig nyúlnak vissza. Bár az évszázadok történései nem mindig kedveztek az együttműködés fenntartásának, az 1990-es évektől azonban pozitív változások következtek be.

„Az Úr ezerháromszázharmincötödik évében, Szent Márton ünnepe körül János cseh király és fia, Károly, meg a lengyelek királya Magyarországra, Visegrád várába jött Károly királyhoz, hogy ott örök békeegyezséget kössenek. Ez meg is történt. (...) Mivel Lengyelország királya adófizetője volt a csehek királyának, s mivel Károly, Magyarország királya feleségül bírta a lengyel király nővérét: Magyarország királya, Károly, ötszáz márka legfinomabb aranyat adott neki, hogy megváltsa őt a cseh királynak fizetendő adózástól. Elhatározták itt azt is, hogy ha e királyok közül bármelyiket vagy országukat valami ellenség támadná meg, a többiek kötelesek segítségére sietni. És ezt egymás között nagy eskükötéssel meg is erősítették.” (Thuróczy, 1980. 264.o.) Thuróczy János a Magyarok krónikája című művében így írt az 1335-ben Visegrádon megtartott királytalálkozóról. A cseh-lengyel-magyar együttműködés első példája volt a szövetségben való gondolkodásnak, amely pozitív hatással volt a három nemzet történelmére, az uralkodók külpolitikájára és kapcsolataira. Károly Róbert magyar király (1308-1342) nemcsak megerősítette a királyi hatalmat és rendszeressé tette a kincstári bevételeket, hanem az ország nemzetközi elismertségét is helyreállította. A hármas királytalálkozó eredményeként megszűnt a Cseh Királyság és a Lengyel Királyság közötti ellenségeskedés és katonai szövetséget alakítottak ki a Német-római Császársággal szemben. A 14. századi gazdasági, kereskedelmi és politikai szövetséget új köntösbe öltöztették 1991. február 15-én, amikor Lengyelország és Csehszlovákia elnöke, valamint Magyarország miniszterelnöke aláírták a Visegrádi Nyilatkozatot. A bipoláris világrend felbomlását követő időszakban a felek elkötelezték magukat a demokrácia, a jogállamiság, a piacgazdaság, az emberi jogok, valamint az európai orientáció mellett.

A régi köntös átszabásának gondolata Magyarország miniszterelnökétől, Antall Józseftől származik, aki 1990. novemberében vetette fel Václav Havel Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság köztársasági elnökének és Lech Wałęsa, a Lengyel Köztársaság elnökének Párizsban a Visegrádi Hármak összefogásának lehetőségét. Az együttműködés létrejöttének és

működésének fontos eleme a földrajzi–történelmi–kulturális kohézió, amelyben jelentős szerepet játszottak a közös történelmi múlt hagyományai, illetve a 19. századi gyökerekre is támaszkodó közép-európaiság gondolata. Ugyancsak jelentős összetartó erő, hogy mindhárom ország közepesen fejlett gazdasággal rendelkezett, de a KGST-ben viszonylag fejlettebb térségnek számított. A rendszerváltoztatással párhuzamosan élen jártak a piacgazdaság kiépítésében a közép-európai volt szocialista országokhoz képest. A politikai kohéziót tekintve mindhárom ország jellemzője a tárgyalásos rendszerváltoztatás, illetve a demokratikus átmenet cél- és eszközrendszere. A három országban lényegében kialakultak a demokrácia intézményei és azok mechanizmusai.

A nyugat-európai országok is kedvezően fogadták ezt az ötletet. Az Európa Tanács politikájában már az 1990-es években hangsúlyt fektettek a közép, - és kelet-európai térség demokratikus államainak támogatására, ugyanakkor tisztában voltak azzal, hogy az állampárti diktatúrák, illetve a szovjet elnyomás alól felszabaduló közép- és kelet-európai országok hatalmas biztonsági, politikai és gazdasági kihívást is jelentenek az európai integráció számára. Így magától értetődően merült fel mindkét fél részéről, hogy a korábban ellenséges katonai, politikai, illetve egymással rivalizáló gazdasági blokkokba tömörült országok között szükséges a kapcsolatok szorosabbra fűzése.

Az emberi jogok tiszteletben tartása, a demokratikus intézményrendszer és a piacgazdaság kiépítése, az Európa tanácsi tagság feltétele volt, és egyben küszöböt is jelentett az Európai Közösségekhez/ Európai Unióhoz való csatlakozáshoz. A három ország közül elsőként Magyarország 1990. november 6-án, majd a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság 1991. február 21-én és végül Lengyelország 1991. november 26-án lett az Európa Tanács teljes jogú tagja. Az Európai Közösségek első lépései közé tartozott a volt szocialista országok irányába a PHARE program keretében folyósított vissza nem térítendő segélyprogram (300 millió ECU gazdasági segítséget folyósított Magyarország és Lengyelország számára 1990. december 31-ig). Az elnevezés arra is utalt, hogy a piacgazdaságra áttérést Magyarországon és Lengyelországban támogatták először, majd 1991-ben bevonták a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaságot is a kedvezményezetttek körébe.

A három ország közül először 1990. november 6-án Magyarország, majd 1991. február 21-én a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság, legvégül pedig 1991. novemberében Lengyelország lett az Európa Tanács teljes jogú tagja. Ezt követően fontos lépés volt az 1991. december 16. és 17. napján mindhárom országnak az Európai Közösségekkel megkötött társulási megállapodása, az úgynevezett Európai Megállapodás.

Irodalomjegyzék:

Gács Orsolya: Az Európai Unió keleti politikája lengyel szemmel. In: Nemzet és Biztonság, 2009. december, 24-36. oldal. Letöltés helye: <https://www.nemzetesbiztonsag.hu> (Letöltés ideje: 2023.12.01.)

Horváth, Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról. Budapest, 2005. 76-115. oldal

Józsiák, Veronika: A V4-ek hangja az Európai Unióban. In: Stepper, Péter (szerk.): Közép-Európa és a Visegrádi Együttműködés. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2019. 152-164. oldal

Sáringer János: Visegrád újjászületése az államszocializmus bukása után (1991-2004). In: Külügyi és Külgazdasági Intézet: A Visegrádi Négyek jelentősége, struktúrája és értékei. Budapest, 2018. 21-33. oldal. Letöltés helye: https://kki.hu/assets/upload/V4_konyv.pdf (Letöltés ideje: 2023.12.02.)

Szakálné Szabó Zita: Harminc éve a közös úton – a Visegrádi Négyek együttműködésének politikai fejlődési íve a kezdetektől napjainkig. Külügyi Műhely, 2021/2. szám DOI azonosító: [DOI: 10.36817/KM.2021.2.6](https://doi.org/10.36817/KM.2021.2.6)

Takács Gergely: A Visegrádi Négyek és az európai integráció. Letöltés helye: <http://www.publikon.hu/htmls/tanulmanyok.html?ID=26&essayID=296> (Letöltés ideje: 2023.12.04.)

Tulok Péter: A visegrádi együttműködés eredete, a hármas királytalálkozó jelentősége a középkorban. In: Külügyi és Külgazdasági Intézet: A Visegrádi Négyek jelentősége, struktúrája és értékei. Budapest, 2018. 5-20. oldal. Letöltés helye: https://kki.hu/assets/upload/V4_konyv.pdf (Letöltés ideje: 2023.12.02.)